

MEMORIAL

General Marii Wittek

K Balm 12701

AK
Białystok

HYKIEL Zofia
zam. Jezierska

ps. Czarnobrowe

Int. Brzda

2974 / USK

W-wa
pnech ppth Co. Hasko

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

Hylkiel Zofia
um. Jeziowska
"Czarnobrowa"
" T 2974/WSK

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa ✓

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora ✓

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora -

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 – dot. rodziny relatora

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939–1945)

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – inne...

IV. Korespondencja ✓

1. List z Hylkiel → Czarnobrowa Hylkiel, W-wa 1978 ✓
wpis k 1 → 1

2. List do H. Hylkiel na temat „Zimowaleni
i wiosenni” w kps k 2 → 2

3. List FAPAK → Hylkiel Jeziowskiej 7.XV.01

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] —

VI. Fotografie - brak

I/1 Relecja.

Archiwa wkpis-kraw, k 3, s 3

Uczestników Konspiracji i Walki Okręgu Białostockiego
Armii Krajowej w latach 1941 - 1944.

1. Imię i nazwisko..... ZOFIA HYKIEL..... obecnie JEZIEWSKA
2. Imiona rodziców..... PIOTR, ZOFIA
3. Data urodzenia..... 26.01.1922
4. Pseudonim..... „CZARNOBREWA”
5. Stopień wojskowy przed wstąpieniem do organizacji *nie dotyczy*
/nr pułku lub nazwa jednostki, przydziału/
6. Wykształcenie cywilne..... *średnie*
7. Data wstąpienia do ~~organizacji~~ konspiracji /rok, miesiąc/..... 08.1941 r.
8. Funkcje pełnione stopniowo w pracy konspiracyjnej A.K. od - do
.....
.....
9. Odznaczenia otrzymane w A.K. /kto nadał - data i nr rozkazu/
.....
10. Awanse otrzymane w A.K. /kto nadał i nr rozkazu/.....
.....
11. Zestawienie przebiegu pracy w A.K.:
w okresie hitlerowskiej okupacji: tu należy szczegółowo zestawić
i opisać całość przebiegu pracy petenta wykonywane
w organizacji Z.P., Z.W.Z., P.Z.P. i A.K. od dnia
wstąpienia do dnia zwolnienia. Podać pracę w łącz-
ności, kolpoście, zaopatrzeniu, zakwaterowaniu,
opieka sanitarna, w wywiadzie, sabotażu, dywersji
itd. Czynny udział w akcjach /z bronią w ręku, walka
w partyzantce, data, miejscowość, dowódca, skład
oddziału, przebieg walki/.

Zestawienie pisać na odwrotnej stronie ankiety.

Podpis wypełniającego..... *Zofia Hykiel*..... *obecnie Jezewska*

Adres..... *Narzewo*.....

Stwierdzam prawdziwość powyższych danych zgłoszonych
przez kolegę.....
Wymieniony był odznaczony.....
oraz awansowany.....
Czy posiada dokumenty konspiracyjne dotyczące pracy?

/podpis/ b. Komendanta Obwodu, imię i nazwisko

/podpis/ b. inspektora, imię i nazwisko 4

Do nr.11. Opisać szczegółowy przebieg pracy w A.K. od czasu wstąpienia do wyzwolenia w okresie hitlerowskiej okupacji. Podać placówkę /gminę/, w której pełnił służbę, pluton, drużyna oraz nazwisko dowódcy.

Od 28 sierpnia 1941 do 28 kwietnia 1944r. byłem członkiem org. podziemnej Z.W.Z. w mieście A.K. na terenie miasta Białystok. Najpierw zostałem przetrzymany w obozie p. Morydłowska, Anielis. w obecności p. Rybaczek i innych ps. Aleksandra. Przejrzałem ps. "Czarnobrewa", zostałem "tętnikiem" "Aleksandry" a następnie p. Giermanowski ps. "Zorzytu".
W 1942 roku przelażywałem kilkakrotnie p. Henryków Szewcowa ps. "Steiniek" - jako szkie i plany. a w 1943r. dwukrotnie z pistolety zdobyte na Niemcach przez żołnierza A.K. - Nikołaja Tomaszewicza ps. "Kotka". W tym samym okresie po wstąpieniu do A.K. przeobraziłem w siebie "Kotkę". Po przejściu w sierpniu 1942r. przez w sklepie młecznicy "Milk für Deutsche" miałem możliwość wzięcia na dwie osoby pomocy rodzinom- członków A.K. aresztowanych przez Niemców. Mądro i sercy pozyskiwane ze zrealizowanych już przez Niemców kartek, odbierane były przez Niemców.

Uwaga:

Jeśli żołnierz brał udział w kampanii wrześniowej 1939r., należy na wstępie podać, w jakim pułku i w jakich rejonach Polski walczył i czy był w niewoli itd.

W razie braku miejsca do pisania dołączyć arkusz papieru i dalej pisać przebieg pracy do wyzwolenia.

Stwierdzam prawdziwość danych

b. Komendant Obszaru

b. Inspektor

Zofia Ghykiel
Podpis wypełniającego
obecnie Jeremka

Podziomem polskim z matrym dziećmi możliwiałam zakup
pełnego mleka - rezerwowanego wyłącznie dla dzieci nie-
mieckich. Na dotychczas polecenie w kwietniu 1942 r. i
sierpniu 1943 r. przewoziłam do W-wy i spowrotem tajną
poctę, dostarczoną w W-wie na ul. Stalowa i Mokotowska.
W lipcu 1942 r. i 43 r. przekonywałam i pielęgnowałam
wraz ze swoją matką 2 rannych żołnierzy A.K. z oddziałów
leśnych, przekazanych na kwatery przez Łęczyńską, Wit.
Na jesieni 1943 r. po przeniesieniu mnie do pracy w Centrali
mleczarńi na ul. Artyleryjskiej, kontynuując nadal akcję
pomocy dla ludności, rozwinęła została na szeroką skalę
akcja dostaw masła i serów do oddziałów partyzanckich.
Faktoryjne kartki na te artykuły, drukowane w P.W.P.W.
w W-wie przywożone były co miesiąc przez Łęczyńską
"Rawieś" - (kartki te co miesiąc były w innym kolorze).
Akcją transportów i dostaw do lasu kierował
Juliusz Zulauf p.s. "Julek" (?) - pracownik również
tej centrali. Działalność moja zakończyła się w dniu 28.04.44.
ponieważ wyjechałam do W-wy, gdzie po uzyskaniu faktorybego
dowodu i zameldowania wyjechałam zamieszkać w m-ce Wesoła.
W czasie Powstania Warszawskiego, możliwiałam meżowi zbrojny
wdział w akcję, przejeżdżając nad Wytyczną wraz z matką
meżem, wbiegaliśmy się jedynie w org. pomocniczych:
pamiątki żywienia i pomoc w wyprawie rusznikarskiej
przy ul. Mokotowskiej 18. Po Powstaniu, wywieziona do
Miechowa, zatrudniona byłam w kopalni gliny.
Wyzwolona zostałam przez Armię Radziecką
19 lutego 1945 r. w Potwosze.

Łojcia Głucka
obecnie - Jędrzejka

Zatężenie
cięży dalszy oświadczy

I/2

Zaswiadczenie Cz. Hule, Białystok 21. VII 1978, wpis krew
K1, 21

Z a ś w i a d c z e n i e

Niniejszym stwierdzam, że Obywatelka Zofia Jezierska z d. Hykieł córka Piotra i Zofii, ur. 26.I.1923r. pseudonim "Czarnobrewa" była żołnierzem w szeregach Armii Krajowej od 16.VIII.1941r. do 28.IV.1944r. w okresie hitlerowskiej okupacji na terenie Białostockiego Okręgu, w Obwodzie Białystok-Miasto. Do pracy konspiracyjnej ob. "Czarnobrewa" wstąpiła w sierpniu 1941 roku, składając przysięgę na ręce prof. Amelii Moczydłowskiej w obecności "Aleksandry", Anieli Rybarezyk. Otrzymała funkcję łączniczki "Aleksandry" - komendantki Wojskowej Służby Kobiet Obwodu AK Białystok-Miasto, a następnie "Zaczyn" ob. Hermanowskiej, Szefa WSK Okręgu Białostockiego AK.

Ob. Z. Jezierska ponadto utrzymywała kontakty z "Heńkiem", Henrykiem Szoniot, któremu przekazywała materiały dywersyjne i broń.

Ukrywała u siebie również dywersanta "Kolkę", Mikołaja Torczyńskiego a także udzielała wraz ze swoją matką opieki i schronienia 2 rannym żołnierzom AK z oddziału partyzanckiego. (Przekazanym przez łączniczkę "Ela"). Brała również udział jako kurierka przewożąc do Warszawy konspiracyjną pocztę na ul. Stalową i Mokotowską (1942 i 1943).

Pracując w sklepie mleczarskim "Milk für Deutsche", a następnie w centrali mleczarskiej przy ul. Artyleryjskiej brała udział w szerokiej działalności na szkodę okupanta wycofując zrealizowane już kartki na masło i sery oraz przekazując je rodzinom aresztowanym żołnierzom AK. Ponadto fałszywe karty żywnościowe były przywożone z Warszawy przez "Rawicza". Uzyskane w ten sposób masło i sery były niezależnie od pomocy rodzinom aresztowanych, wysyłane również do oddziałów partyzanckich. Tą akcją kierował pracownik Molkerei, Juliusz Zulauf. 28 kwietnia 1944r wyjechała do Warszawy.

Obywatelka Zofia Jezierska wyróżniła się w szeregach Wojska w konspiracji postawą i odwagą w walce z hitlerowskim okupantem.

Stwierdzam zgodność
i własnoręczność podpisu
ob. Czesława Hakke

Czesław Hakke
mgr Czesław Hakke, mjr
b. Komendant Obwodu AK Białystok
Miasto

Białystok, 21.VII.1978r

II Materiały uzupełniające relację

1. Antybiotyk Sapa wodn - antybiotyk kwasu k1 n1

T 2974/WSK

II x 10 A

II-1

Saga rodu

kontynuując maty przeglad prac uczniow VIII LO im. krola Kazimierza Wielkiego w Bialymstoku, laureatów konkursu „Karty”. Raz jeszcze gratuluję młodym historykom i ich opiekunom.

„Zofia Hykiel miała pseudonim „Czarobrewa”, należała do harcerstwa i również działała w Armii Krajowej. Podobnie jak siostra ukończyła Gimnazjum im. Anny Jabłonowskiej. W 1939 roku 28 lipca wstąpiła do Wojskowego Pogotowia Harcerek. W 1942 roku pracowała w mleczarni, a w 1943 roku postanowiła uciec z Białegostoku do Warszawy. Znalazła i opłaciła przewodnika, który doprowadził ją do pewnego miejsca przy granicy, znajdującego się jednak daleko od Malkini. Na granicy została zatrzymana przez rosyjskojęzyczny oddział. Spędziła tu noc wykluczając się o to, że idzie z Warszawy do Białegostoku”.

Udało się oszukać strażników i nawet odzyskać pieniądze, ukryte niezbyt fortunnie w podszwach butów.

„Zofia przekroczyła granicę i dostała się do Warszawy. Na miejscu załatwiła sobie fałszywy dowód osobisty. W czasie okupacji była łączniczką pomiędzy Warszawą a Białymstokiem. Przewoziła różne informacje. Jednym z punktów w Białymstoku była Koszykowa 30 u pani Moczyłdowskiej, która ją zaprzyścięgała i była jej nauczycielką.

Zofia wyszła za mąż za Tadeusza Jęzierskiego, pseudonim „Mans”, żołnierza Narodowych Sił Zbrojnych. Oboje brali udział w Powstaniu Warszawskim w 1944 roku w Zgrupowaniu „Chrobry”. W powstaniu działała w służbie sanitarnej, opiekowała się żołnierzami i dostarczała potrzebne im rzeczy. Dyżurowała zapytano w dzień, jak i w nocy. Gdy w szpitalu skapitulowało, została wywieziona na roboty do Niemiec do kopalni gliny. Spędziła w Gorlitz pięć miesięcy. Jest to fragment pracy „Saga rodu Hykielów i Torniewiczów” autorstwa Anny Misiukiewicz, konsultant mgr Piotr Lieckie.

poprzednio myślałam o konkursie z. J. J. J.

drzejuk napisał w książce godniej polecenia: „Las w kulturze polskiej” (Poznań 2000). Po II wojnie światowej Nadleśnictwo Białe obejmowało zaledwie 3,5 tys. ha lasów, dziś zaś ma ich ponad 21 tys. ha. Jest to jednak w większości drzewostan młody i bardzo młody.

Czy pamiętacie, Panie i Panowie, jak chodziliśmy w wieku szkolnym sadzić las? W okolicach Dubicz Cerkiewnych, Czeremchy i Kleszczel organizowano tzw. „zielone niedziele”, kończone festynami ludowymi. Od tamtych lat wiele się zmieniło.

Rzeczywistość obecna tak opisał Jerzy Andrzejuk: „Zalesiane tereny to przede wszystkim dawne użytki rolne, pola, pastwiska, łąki, piaszczynie, zwinie, a niekiedy nawet pojedyncze

czworniki i pozostawij jedynie zarastające fundamenty po budynkach. W gminie Czeremcha w okresie powojennym całkowicie lub częściowo znikły wsie: Borki, Jancewice, Dąbrowa, Telechy, Chlewiszcze, a w gminie Kleszczele resztki wsi Zaburce. Sporo także ubyło osad w zabudowie kolonijnej”. Skutek jest tego taki, że lesistość w gminach Czeremcha, Dubicze Cerkiewne i Kleszczele sięga 45%.

Te nowe, to i wspaniała Szkołka Leśna Grabowiec, królestwo leśniczego Mikołaja Tarasewicza z ponad 70 gatunkami drzew i krzewów, nie licząc dorodnych grzybow. Żeby w tych miejscach i wiejskich szkołach był zawsze taki porządek, jak w Grabowcu! W takim urokliwym miejscu można przyjemnie pogaworzyć i o historii.

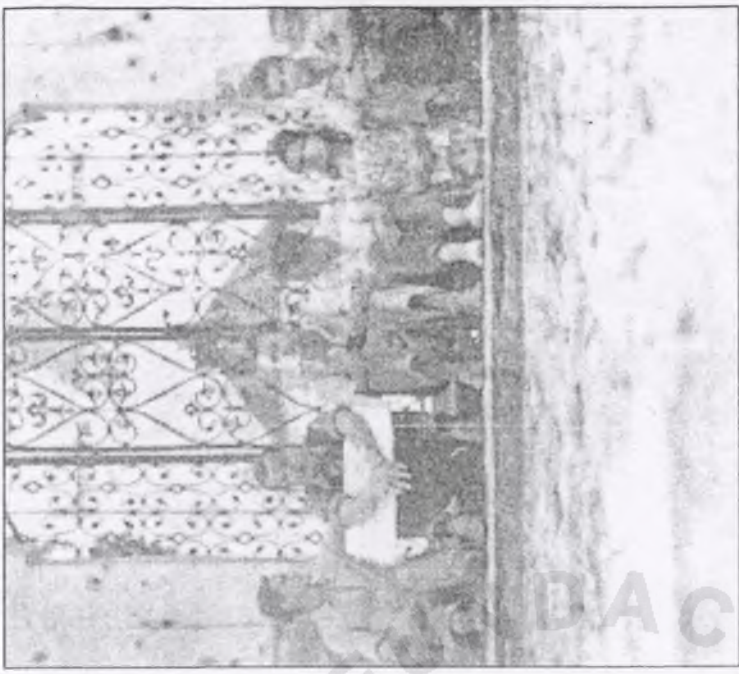
Szkola Rzemieślniczo-Przemysłowa w Białymstoku przy ul. Antoniukowskiej. Foto z października 1930 r., przyniesione przez Marka Janikowskiego. Chętnie zamieszczę wspomnienia o tej zapomnianej placówce.

Prośba o pomoc

Pan Jan Prawdźk z Olszyna prosi o podanie pełnej nazwy niemieckiej byłej fabryki Sokola i Zelberfieniga przy ul. Warszawskiej w Białymstoku.

W 1942 r. ze spalonej przez okupanta wsi w gminie Suchopol (pow. prużański) zostałem przewieziony do Białegostoku i jako niespełna 14-letni chłopak skierowany do pracy w tej fabryce. Dyrektorem był Niemiec nazwiskiem Bauch, a majstrem Koch, też Niemiec. Mieszkałem przy ul. Wąskiej 10 do maja 1945 r. W czasie mojej pracy byłem świadkiem zbrodni dokonanej w fabryce na trzech robotnikach, powieszonych za rzekomy sabotaż. Zostali oni powieszani w obecności spędzonych robotników, z myślą o zastraszaniu nas wszystkich. Czy o tym się jeszcze pamięta w Białymstoku? ■

tego przywołuję p. r. utka do porządku. Głos ma p. Staniszkis. O całej aferze i dalszym przebiegu obrad możecie Państwo przeczytać w materiale Adama Miodowskiego, zamieszczonym w najnowszym numerze „Gryfity”.

Grupa znajomych przed kościołem św. Rocha. Proszę popatrzeć na ślady pocisków i odłamków. Zdjęcie dostarczyła pani Izabella, która zaoferowała się wspomagać systematycznie „Kramik”. Dziękuję i trzymam za słowo. Naśladownictwo mile widziane!

Tajemniczy zapis

Pan Marek Janikowski wydobyl z materiałów Kaziemierza Falkowskiego szkic drogi. Kto sporządził ów szkic i dla kogo? Istnieje przypuszczenie, że ma to związek z ewakuacją rodzin wojskowych we wrześniu 1939 r.

Oto zapis: Białystok - Brześć - Kowel (przesiadka) - Owadno (wysiadac). Z Owadna kołmi - osada Grabinia, gmina Werba, pow. Włodzimierz - porucznik Jan Buwaj. Gdyby nikogo nie było u Stachy, to trzeba było jechać do Belza - najpierw wysłać kogoś, aby zawiadomić, a potem ze wszystkim jechać. ■

IV Korespondencje

1. List z Hykiel → Cz. Hake, 15-va 1978r wkpis k1 s1
2. List do Cz. Hake? na temat „Zainwiodzenie i wiadła”
wkps k2 s2
3. List FAPAK → Hykiel-tyżniadnik z próbą owadacji i
fotografii. Tomu 7. XII. 01 s1 k1

IV, 1

Drogi Panie Prestarie!

Wzrostke prekaratare p. Rybarovkyovej,
ktora serdecnie druzkuje za dowod jamusei -
jednocesne presytam obruznane od niej
poviadanie o uvoctvorenii w Suwackel
z poleceniem prekaratare go Paua. Soble, ze
napewno takie jez Paua posiada -

Preparazam serdecnie, ze w trudny
dla Paua okresie zajmujes czas swoimi
sprawami, ale opierajes sie na Paua
obietnicy, przysytam aukty - oraz
z obrotkowe cyrcyplare aukty do Paua
dyspozycji.

Serdecnie pozdrawiam Pana i Paniu
i dotagzram pozdrawienia od Adama Gal.
i jego zony.

Łosia Hylkal
obecnie Jorierska

Nwa 19.06.1978 r.

Sz. Panie

Zgodnie z wymaganiami warszawskiego ZBoWiD cały przebieg działalności konspiracyjnej zawarty w zaświadczeniu sporządzonym przez Pana winien być powtórzony w „Oświadczeniu świadka”.

Ponad to, w oparciu o zasięgnięte informacje i uwagi w Zarządzie Woj. ZBoWiD w W-wie, przytaczam je po to, aby uchronić się od ewentualnej uszkodzki dokumentów i nie narażać Pana na stratę cennego czasu. Uwagi te dotyczą jedynie szczegółów formalnych co do sposobu wypełnienia „Oświadczenia świadka”.

Zalecamy podawanie m-ca i roku odnośnie faktów z działalności konspiracyjnej, a specjalnie m-ca i roku początku i końca tej działalności, co zresztą spełnione jest już w zaświadczeniu przesłanym przez Pana.

Dlatego, aby spełnić chorobliwe życzenia warszawskich formalistów, przekazuję do załączonego przez nas kopii zaświadczenia kilka uzupełniających takich dat:

- a) od kontakty z „Henkiem” - przekazujemy mat. dywersyjnych - u ciągu r. 1942 a przekazujemy broni - czerwiec oraz lipiec (lub sierpień) 1943.
- b) ukrywanie „Kolki” r. 1943 m-c czerwiec
- c) schronienie rannych żołnierzy A.K - r. 1943 - m-c
przekazanych przez Tacz. „Wir”
- d) jako kurierka : r. 1942 - okres Wielkanocy
do W-wy r. 1943 - lipiec lub sierpień
- e) praca w sklepie mlecz. „Nur für Deutsche” od sierpnia 1942
- f) - - - u centrali Mölkerei - od jesieni 1943.

W/w bliższe daty podajemy jedynie do ewent. wykorzystania, porostania = jęć oceny i konieczności ich użycia i zastosowania w BOKi

do dyspozycji Pana.

V,3

Kopie zaświadczenia przesyłamy dla ułatwienia nie wiedząc czy taką poriadą Pan u domu.

Załączamy również atkusz deklaracji członkowskiej z wypełnioną częścią personalną aby nie był całkiem in blanco. Zaświadczenie Pana, warsz. ZBoWiD zaleca oczywiście dołączyć do składanych dokumentów o przyjęcie na członka.

Raz jeszcze przepraszamy za kłopot i absorbowanie Pana tymi sprawami.

Przepraszam u imieniu Zosi, że piszę ja a nie ona, ale po urlopie od razu wpadła w wir pracy zawodowej a ja jeszcze mam urlop.

Łączę serdeczne pozdrowienia
i wyrazy szacunku

[Signature]

FUNDACJA ARCHIWUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUN • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TEL. (0-56) 65-22-186
http://www.um.torun.pl/~archAK, e-mail: archAK@um.torun.pl
KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY SA W TORUNIU, NR 10901506-4675-123-00-0

Toruń, dnia ...8... grudnia ... 2001 r

1.dz.4367 WSK

Pani ...*Julia Terciwka*...

...*Warszawa*...

Szanowna Pani,

Reprezentuję Fundację „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej” w Toruniu, której jednym z głównych zadań jest gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie materiałów archiwalnych nt. służby Polek na frontach II wojny światowej. W związku z tym zadaniem w ramach zbiorów Fundacji wyodrębniono dział Wojennej Służby Kobiet, a od 1996 r. ściśle współdziała z nim powołany na I Zjeździe Kombatantek, w celu gromadzenia akt nt. kobiet w wojsku i organizacjach konspiracyjnych podczas II wojny światowej. Memorial General Marii Wittek, którego również jestem przedstawicielką.

Reprezentantem Mamoriału jest również Pan płk Czesław Hake, który przekazał nam ankietę oraz odpis zaświadczenia na temat Pani działalności w szeregach Armii Krajowej. Na podstawie tych materiałów została założona w naszym archiwum na Pani nazwiskoteczka osobowa nr *2874*...../WSK.

Dla uzupełnienia tej teczki zwracamy się do Pani z uprzejmą prośbą o przysłanie relacji na temat Pani służby (dobrze byłoby gdyby mogła Pani napisać ową relację wg załączonego schematu, w sposób opisowy). Może mogłaby Pani przysłać nam również swoją fotografię, najlepiej z lat 40-tych.

Z wyrazami szacunku i z prośbą o odpowiedź

Krzyszyna Bohr
Krzyszyna Bohr

Dokumentalistka Działu Archiwum WSK

zał.:

- 1/ ulotka informacyjna nt. Fundacji
- 2/ Schemat relacji

HYKIEL Lofia

